

En rättvis fördelning?

- En studie av debatten om det kommunalekonomiska skatteutjämningsystemet

Abstract

Some rural parts of Sweden are facing problems with providing the citizens with welfare benefits due to a decreasing number of inhabitants as well as an older population. A system of tax equalization aims to create equal conditions of welfare between municipalities and between counties throughout the country by allocating and equalizing income tax and structural costs. The system is highly debated and raises the question of what constitutes a fair distribution of economic resources. The aim of this essay is to identify which ideas of distributive justice that can be found in the public debate regarding the system. This is examined through a descriptive text analysis while using several theories of distributive justice amongst the main theories utilitarianism, egalitarianism, desert theory and libertarianism. The conclusion made is that several ideas of distributive justice are expressed through the debate. Furthermore, while the system enjoys a great deal of support some opponents are arguing for a system financed by the state government.

Nyckelord: distributiv rättvisa, kommunalekonomisk skatteutjämning, utilitarism, egalitarism, förtjänstteori, libertarianism, idéanalys

Antal ord: 9999

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte och frågeställning	2
1.3	Metod	3
1.4	Material.....	4
2	Distributiv rättvisa	6
2.1	Utilitarism	6
2.2	Egalitarism	7
2.2.1	John Rawls och rättvisa som skälighet	7
2.2.2	Resurs-egalitarism och Ronald Dworkin	9
2.2.3	Marxism	10
2.3	Förtjänstteori.....	11
2.4	Libertarianism.....	11
2.4.1	Robert Nozick och rättmätigt innehav	12
2.5	Sammanfattning	13
3	Det kommunalekonomiska utjämningsystemet	15
4	Rättsvetenskaplig analys av debatten om kommunalekonomisk utjämning	17
4.1	Utjämningsystemet skapar rättvisa.....	17
4.2	Behov är en tolkningsfråga	19
4.3	Resurser skall förtjänas	20
4.4	En annan form av förtjänst.....	21
4.5	Utjämningsystemet gynnar Sverige	22
4.6	Tillväxt gynnar Sverige.....	23
4.7	Spridningseffekter.....	24
4.8	Äganderätt.....	24
5	Slutsats	26
6	Referenser	28

1 Inledning

1.1 Bakgrund

År 2010 hade tre kommuner i Sverige en försörjningskvot som var högre än 1,0. År 2050 beräknas antalet vara 119 kommuner. En kvot högre än 1,0 innebär att den grupp människor som arbetar understiger den grupp som inte arbetar. I framtiden kommer således allt färre behöva försörja allt fler. Problematiken kommer framförallt att vara gällande i landsbygdskommuner och skapa problem att finansiera välfärden eftersom invånarantalet beräknas krympa samtidigt som andelen äldre ökar (Anderstig 2012, s. 6, 10, 16). De senaste siffrorna från SCB visar att befolkningsutvecklingen i glesbygdskommuner¹ är fortsatt negativ, även om det år 2013 faktiskt var fler personer som flyttade till glesbygd än därifrån (Örstadius 2014).

Genom media framträder ofta en dystert bild av utvecklingen i Sveriges mer glesbefolkade områden. En minskande samhällsservice och få arbetstillfällen är diskuterat ofta (Åberg 2013). Landsbygdsfrågor har inte heller inte legat särskilt högt upp på den politiska agendan (Mattsson 2010, s. 191) med undantag för det senaste året. En missnöjesyttring mot rådande förhållanden visade sig genom ett landsbygdsuppror på Gotland år 2012 som kulminerade i en protestmarsch där ungefär 3000 personer deltog (Landsbygdsupproret Gotland).

Nämnda problematik har väckt ett intresse hos mig för hur de ekonomiska resurserna i samhället bör fördelas. Jag är intresserad av vad som betraktas vara en rättvis fördelning. Ett instrument som används för att fördela och omfördela ekonomiska resurser i Sverige är det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Systemet har haft stor betydelse för att försöka upprätthålla en likvärdig välfärd i hela landet (Mattsson 2010, s. 50, 196). Genom systemet utjämnas skillnader i skattekraft mellan kommuner och mellan landsting, på samma sätt sker också en utjämnning av kostnader som är ett resultat av olika strukturella förhållanden (SOU 2011:39, s. 12, 53, 98). År 2013 omfattade systemet närmare 88 miljarder kronor (Regeringskansliet 2013).

¹ Enligt SCB:s definition har en glesbygdskommun mindre än 7 invånare per km² och färre än 20.000 invånare

1.2 Syfte och frågeställning

Denna uppsats har sin utgångspunkt i debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet och syftet är att synliggöra och påvisa vilken eller vilka idéer om distributiv rättvisa som kommer till uttryck i nämnda debatt. Med bakgrund av nutida och eventuellt framtida svårigheter att finansiera välfärden i hela landet finner jag det viktigt att undersöka vilken typ av resonemang och åsikter om fördelningsrättvisa som kan skönjas i dagens debatter. När idéer omsätts i praktiken får det olika följder och konsekvenser vilket gör det betydelsefullt att studera dem. Som redan nämnts omfattar utjämningsystemet stora ekonomiska belopp och utgör en central del av finansiering av den offentliga sektorn vilket i högsta grad berör människor i olika kommuner och landsting.

Den frågeställning jag ämnar besvara i denna studie lyder:

- Vilka idéer om distributiv rättvisa kommer till uttryck i debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet?

Frågeställningen kommer att besvaras med hjälp av teorier om distributiv rättvisa och den debatt som undersöks utgörs framförallt av texter från dagstidningar samt en riksdagsdebatt.

Det finns omfattande litteratur och studier som berör frågor om fördelning och rättvisa. Det kommunala utjämningsystemet och förhållandet till fördelningsrättvisa har dock inte varit föremål för omfattande studier. Framförallt har utjämningsystemet studerats från ett företags- eller nationalekonomiskt perspektiv (se ex. Jonsson 2002). Denna studie bidrar således till forskningen genom att en tidigare utforskad debatt analyseras.

1.3 Metod

I denna studie riktas sökarljuset mot de idéer om distributiv rättvisa som kommer till uttryck i debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Eftersom jag är intresserad av vilka idéer om fördelningsrättvisa som förekommer och inte ämnar att exempelvis förklara dessa idéers ursprung eller bedöma och ta ställning till huruvida de argument som framförs för en viss ståndpunkt är hållbara lämpar sig en beskrivande idéanalys väl för att uppnå valda syfte (Beckman 2005, s. 14-15, 56). En beskrivande idéanalys syftar inte till att redogöra för åsikter som uttryckligen framkommer i det material som studeras. Istället innebär en beskrivande idéanalys att ett tolkningsarbete genomförs för att utröna vad som inte framkommer explicit. Min uppgift som forskare är att med hjälp av teoretiska ”glasögon” tillföra texten en ytterligare dimension (Beckman 2005, s. 49-51). I denna studie realiseras detta genom att jag med stöd i teorier om distributiv rättvisa analyserar och tolkar olika texter.

Urvalet av teorier om distributiv rättvisa baseras dels på min förståelse av valda problemområde men framförallt har jag valt att använda mig av teorier och filosofer som har haft ett stort inflytande i den rättviseteoretiska debatten och som representerar skilda synsätt. Jag har strävat efter att fånga centrala idéer och samtidigt lyfta fram inflytelserika filosofer. En svårighet med att skapa en övergripande och generell bild är dock den variation som kan skådas inom olika idétraditioner. Eftersom jag använder mig av ett begränsat antal teorier innebär det att det kan förekomma idéer om distributiv rättvisa som inte kan synliggöras med hjälp av valda teorier.

För att genomföra en analys och urskilja idéer om distributiv rättvisa har jag valt att utforma ett teoretiskt ramverk som uppvisar vissa likheter med idealtyper. Idealtyper konstrueras genom att idéer och utmärkande särdrag, i detta fall för teorier om distributiv rättvisa, renodlas och delas in i kategorier. Det blir då möjligt att ur materialet som analyseras härleda åsikter eller särskilda formuleringar till någon av de konstruerade idealtyperna (Bergström & Boréus 2005, s. 159-162). Idealtyper är dock inte en direkt avspeglning av verkligheten och således kan man inte heller förvänta sig att en idealtyp och det som studeras är helt överensstämmande. Idealtyper bör betraktas som ett verktyg som syftar till att bringa klarhet i skillnader mellan exempelvis olika uppfattningar (Beckman 2005, s. 28-29).

Ett par av rättviseteorierna i denna studie har överlappande och gemensamma drag vilket omöjliggör en strikt indelning i idealtyper. Därför har jag inte utformat ett analyschema utan arbetar utifrån en mer fritt konstruerad beskrivning av de mest centrala fördelningsprinciperna inom respektive teori. Det viktigaste för mig är att i debatten finna de fördelningsprinciper som anses vara rättvisa och inte att härleda ett särskilt resonemang till en specifik filosof. Likt idealtyper kommer min beskrivning av rättviseteorierna att tydliggöra centrala idéer och viktiga skillnader vilket gör det möjligt att dra slutsatser om materialet.

Det är möjligt att tolka budskapet i texter utifrån olika perspektiv och denna studie är uttolkarorienterad vilket innebär att det är min tolkning som kommer att

redogöras för (Bergström & Boréus 2012a, s. 169). Eftersom det analysverktyg jag har konstruerat beskriver resonemang och inte är lika specificerat som idealtyper kan önskas vara öppnas en möjlighet för olika tolkningar (Bergström & Boréus 2012a, s. 169-170). Tolkningsproblematiken hanteras genom en tydlig redogörelse för hur materialet tolkas samt med citat som underbygger detta. Således uppfylls kraven på intersubjektivitet (Bergström & Boréus 2012b, s. 42-43).

De teorier som används i studien redogör för rättvisepprinciper som bör gälla vid fördelning av ekonomiska resurser mellan människor i samhället. Inom det kommunalekonomiska utjämningsystemet sker dock en omfördelning av resurser mellan kommuner och mellan landsting. Således kommer de fördelningsprinciper som förespråkas i valda teorier att i denna studie tillämpas på en annan typ av enhet.

1.4 Material

Tidigare har jag redogjort för att jag ämnar studera den debatt som handlar om det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Dock tvingas jag att göra avgränsningar för vad som ska studeras eftersom det kommunalekonomiska utjämningsystemet är omdebatterat. Den debatt som kommer att analyseras sträcker sig tidsmässigt från år 2008 fram tills den 1 januari år 2014. År 2008 tillsattes den senaste utredningen av utjämningsystemet (SOU 2011:39 s. 3) och vid årsskiftet för 2013/2014 trädde ett par förändringar av systemet i kraft (Statskontoret 2014, s. 3). Denna period har således inneburit en mer intensiv och utbredd debatt och är därför lämplig och intressant att studera.

Studien är av kvalitativ karaktär då jag genomför en närstudie av ett antal texter. Under förarbetet har jag däremot gått igenom en stor mängd material för att välja texter av relevans att analysera. Till stor del bygger min analys på den debatt som har förekommit i dagstidningar. Min förhoppning är att med detta kunna ta del av mer informella åsiktsyttringar som speglar olika ståndpunkter vad gäller synen på fördelningsrättvisa. Urvalet av dagstidningar har baserats på tre principer. Jag har strävat efter att åstadkomma en någorlunda geografisk liksom politisk spridning. Dessutom har jag prioriterat tidningar som innehållit mer omfattande material om det kommunala utjämningsystemet. De valda dagstidningarna är: Norrländska Socialdemokraten (socialdemokratisk), Västerbottens-Kuriren (frisinnad liberal), Östersunds-Posten (centerpartistiskt), Falu-Kuriren (oberoende liberal), Nerikes Allehanda (oberoende liberal), Bohuslänningen (oberoende liberal), Barometern (moderat), Sydsvenskan (oberoende liberal) samt Dagens Nyheter (oberoende liberal). Dessutom inkluderas texter från tidningen Dagens Samhälle (obunden och ägs av SKL) eftersom det kommunalekonomiska utjämningsystemet har varit föremål för omfattande debatt i nämnda. De texter som har valts ut för analys behandlar samtliga det kommunala utjämningsystemet men är av olika slag såsom ledare,

insändare, nyhetsartiklar, intervjuer och så vidare. Jag har gått igenom material som har publicerats i den fysiska tidningen liksom på internet.

Utöver tidningar inkluderas även material med anknytning till den process som föregått de senaste ändringarna av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Det innefattar den debatt som hölls i riksdagen den 27 november 2013 som behandlade regeringens budgetproposition för utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner, motioner som inkom under den allmänna motionstiden under hösten 2013 samt reservationer mot regeringens förslag om ändringar i utjämningsystemet. Genom att analysera nämnda material inkluderas således åsikter med en direkt koppling till beslutsfattandet. Jag har valt att inkludera en rapport om utjämningsystemet från Stockholms Handelskammare då denna refererats till i flera sammanhang.

Då underlaget som ligger till grund för analysen är omfattande finns det inte utrymme att inkludera allt i denna uppsats. Det innebär att materialet som behandlas i analysen ska betraktas vara ett representativt urval. Redogörelsen för teorier om distributiv rättvisa baseras på studier av ursprungskällor men framförallt på redan existerande tolkningar av nämnda teorier. Genom det material som ligger till grund för teoridelen knyter jag således an till tidigare forskning.

2 Distributiv rättvisa

Den distributiva rättvisan syftar till att fastställa hur samhällets förmåner och bördor på ett rättvist sätt bör fördelas mellan människor (Cohen 1997, s. 3). De flesta är eniga om att rättvisa är något önskvärt men meningsskiljaktigheter uppstår dock vid försök att ge rättvisebegreppet en mer precis innebörd (Hansson 1996, s. 25-26). I följande avsnitt kommer jag att redogöra för ett antal rättviseteorier som sedan kommer att användas för att analysera debatten om utjämningsystemet. Teorierna som används i denna studie har inordnas under fyra övergripande idétraditioner: utilitarism, egalitarism, förtjänsteori samt libertarianism. Kapitlet avslutas med en tydlig sammanfattning av respektive teori som kommer att fungera som hjälpverktyg vid analysen.

2.1 Utilitarism

Enligt utilitarismen är en handling moraliskt riktig om den leder till att nyttan eller välfärden² i samhället maximeras. Det är konsekvenserna av en handling som är av betydelse (Kymlicka 1990/1995, s. 17-20). Somliga utilitarister hävdar att föreskrifterna gäller alla människor i samhället medan andra istället anser att det är samhällets institutioner som bör agera utifrån utilitarismens principer (Kymlicka 1990/1995, s. 28).

Filosofen har tolkat innebörden av nytta eller välfärd på olika vis. Jeremy Bentham, en av grundarna till utilitarismen, ansåg att lycka var det högsta goda och det som bör styra handlingar (Kymlicka 1990/1995, s. 20). Andra har till exempel hävdad att välbefinnande eller tillfredsställelse av preferenser är det som ska maximeras (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 224). Endast nytta har ett intrinsiskt värde vilket innebär att andra värden så som rättvisa, jämlikhet eller frihet endast har ett värde som ett medel för att maximera nyttan (Bergström 2013).

Utilitarismen bygger på att alla människor betraktas som likar och ska bemötas med samma hänsyn. I praktiken innebär det att allas nytta ska tillmätas lika stor betydelse och således kan en människas intressen inte sättas före en annan människas (1990/1995, s. 27, 40). Eftersom utilitarismen förespråkar en fördelning av ekonomiska resurser som maximerar nyttan i samhället kan fördelningen i fråga förekomma i olikartade former.

² Benämningarna *nytta* och *välfärd* kan användas synonymt (Kymlicka 1990/1995, s. 18).

En omfattande välfärdsstat och en omfördelning av ekonomiska resurser i samhället förespråkas av utilitarismen om följderna blir att nyttan i samhället maximeras. Det kan ske genom att graden av lycka ökar mer för dem som är mottagare av resurser i förhållande till den minskning av lycka som uppstår hos dem som bidrar med resurser (Smits 2009, s. 21f). Ytterligare kan en fördelning som maximerar nyttan också följa marknadsliberala principer om man tror att det växande välstånd som skapas är till gagn för hela samhället (Kymlicka 1990/1995, s. 55). Ett problem som utilitarismen brottas med är dock svårigheterna att avgöra om nyttan maximeras till följd av en viss handling (Kymlicka 1990/1995, s. 54).

2.2 Egalitarism

Gemensamt för egalitära teorier är en övergripande tanke om jämlik fördelning. Uppfattningar om vad som ska fördelas, hur en fördelning ska genomföras och i vilken utsträckning skiljer sig dock åt mellan olika företrädare. En strikt egalitär tolkning av jämlik fördelning innebär att alla tilldelas lika stor andel, exempelvis i form av ekonomiska resurser. Många egalitära teoretiker har dock hävdats att det inte är önskvärt att följa en sådan fördelningsprincip eftersom det innebär att man bortser från att olika människor har olika typer av behov (Smits 2009, s. 27-28). Två av de mest framträdande egalitära filosoferna är John Rawls och Ronald Dworkin (Swift 2006, s. 68).

2.2.1 John Rawls och rättvisa som skälighet

John Rawls har genom *En teori om rättvisa* från år 1971 kommit att bli en förgrundsgestalt i den rättviseteoretiska debatten (Reinikainen 2009, s. 69). Han ifrågasatte utilitarismen och utvecklade sin rättviseteori som en reaktion mot den (Kymlicka 1990/1995, s. 17). Rawls hävdar att rättvisa bör vara det främsta målet för grundläggande politiska, ekonomiska och sociala institutioner i samhället eftersom de på ett fundamentalt sätt påverkar människor och deras förutsättningar i livet (Rawls 1971/1996, s. 28-29). Den teori han utvecklar, rättvisa som skälighet³, består av principer som ska vara gällande vid fördelning av rättigheter, skyldigheter och av de vinster eller bördor som skapas i samhället (Rawls 1971/1996, s. 25-26, 28). Rawls hävdar att vi som individer inte kan säga ha ensamrätt till det vi tjänar eftersom alla är en del av ett samarbetsprojekt, och det är just detta samarbete som överhuvudtaget möjliggör förtjänster (Smits 2009, s. 28, 30).

Teorin om rättvisa som skälighet utvecklas med hjälp av en hypotetisk ursprungsposition där rationella och jämlika människor bakom en slöja av

³ Den engelska benämningen är *Justice as fairness* (Swift 2006, s. 21).

okunnighet beslutar om hur ett samhälle bör utformas. De rättvisepprinciper som fastställs anses vara sådana som alla skulle välja under de förutsättningar som råder bakom slöjan. Ingen känner till sin egen position i samhället eller vilka naturgivna egenskaper hon besitter och det antas ge upphov till en rationell överenskommelse där en jämlik fördelning av så kallade primära sociala nyttigheter eftersträvas (Rawls 1971/1996, s. 127, 143-146, 155-156). Alla söker att maximera positionen för den sämst ställda eftersom det finns en risk att man själv kan hamna där (Swift 2006, s. 24-25). Med primära sociala nyttigheter avses rättigheter, friheter och möjligheter, självrespekt, inkomst och förmögenhet. Enligt Rawls är de av en sådan karaktär att alla önskar inneha dem och institutioner i samhället kan fördela nämnda nyttigheter. Detta till skillnad mot primära naturliga nyttigheter, exempelvis hälsa, livskraft och intelligens som inte kan fördelas i samma utsträckning (Rawls 1971/1996, s. 78, 103, 412).

Mer konkret härleds två rättvisepprinciper ur den hypotetiska ursprungssituationen. Den första principen, som har företräde framför den andra, handlar om varje människas rätt till fundamentala friheter i en utsträckning som möjliggör att alla andra också kan ha liknande friheter. Friheter innebär i detta fall grundläggande politiska och medborgerliga rättigheter (Kymlicka 1990/1995, s. 60-61). Rawls andra, och tudelade, rättvisepprincip är dock av större intresse i en diskussion om fördelning av ekonomiska resurser. Den innebär att en ojämlig fördelning av sociala och ekonomiska resurser kan rättfärdigas så länge som det är till största möjliga fördel för de som har det sämst ställt i samhället. Rawls har valt att kallar detta för differensprincipen⁴ (Kymlicka 1990/1995, s. 60-61). Rawls föreställer sig även en typ av kedjeförbindelse som innebär att den fördelning som gynnar dem som har det sämst ställt även kommer att gynna de människor som befinner sig mellan de sämst ställda och de som är mest gynnade i samhället (Rawls 1971/1996, s. 94-95). Ytterligare ska det enligt Rawls rättviseteori föreligga lika möjligheter för människor att nå yrken och positioner i samhället (Kymlicka 1990/1995, s. 60-61).

Rawls anser att de som blivit gynnade i livets lotteri och begåvats med naturgivna talanger inte kan anses ha förtjänat detta och obehindrat ges utrymme att dra fördel av nämnda förhållanden. Talanger betraktas som en gemensam tillgång och genom differensprincipen tillåts de som begåvats med särskild talang att utnyttja nämnda med förbehållet att det är till fördel för dem i samhället som inte varit lika gynnade (Rawls 1971/1996, s. 111-112). En ojämlig fördelning av ekonomiska resurser kan enligt Rawls således rättfärdigas eftersom det skapar förutsättningar och incitament för talangfulla individer att använda och omvandla resurser på ett mer produktivt och effektivt sätt än vad som vore fallet vid en jämlik fördelning (Smits 2009, s. 28-30).

⁴ Går även under benämningen *skillnadsprincipen* (Reinikainen 2009, s. 61).

2.2.2 Resurs-egalitarism och Ronald Dworkin

Resurs-egalitära eller så kallade tur-egalitära⁵ teorier hävdar att en rättvis fördelning av ekonomiska resurser beaktar huruvida ojämlika förhållanden är ett resultat av omständigheter som betraktas vara opåverkbara eller om de är ett resultat av människors aktiva val (Smits 2009, s. 32). Med detta som bakgrund har Will Kymlicka kritiserat Rawls differensprincip för att inte uppnå de ambitioner Rawls har för en rättvis fördelning (Kymlicka 1990/1995, s. 79).

Enligt Kymlicka lyckas inte differensprincipen att utjämna naturgivna ojämlikheter, omständigheter som ej går att styra över, till exempel talang eller olika former av funktionsnedsättning. Som tidigare nämnt anser Rawls att en människa inte förtjänar att dra fördel av naturgivna talanger men tillåter detta om det gynnar dem som har det sämst ställt. Dock utgår Rawls från människors innehav av och tillgång till primära sociala nyttigheter när han definierar de som är sämst ställda. Det innebär att han bortser från naturgivna ojämlikheter vid beslut om vem som skall kompenseras. I praktiken innebär det att en fördelning anses vara rättvis om två personer med likartad ekonomisk situation men med olika fysiska förutsättningar erhåller lika andel av ekonomiska resurser (Kymlicka 1990/1995, s. 79-81).

Rawls differensprincip har också kritiserats för att den inte differentierar mellan ekonomiska ojämlikheter som har uppkommit som ett resultat av val samt olikartade ambitionsnivåer och opåverkbara omständigheter. En konsekvens av detta kan bli en transferering av resurser från en individ som har höga ambitioner till en individ som har betydligt lägre ambitionsnivå och inkomst. Resurs-egalitära teoretiker anser att det är felaktigt och förordar således istället rättvisepprinciper som tar hänsyn till val, ambitioner och opåverkbara omständigheter (Kymlicka 1990/1995, s. 79, 81-85). När benämningen tur-egalitarism används för att beskriva denna syn på fördelningsrättvisa brukar man tala om att kompensation ska utgå till de som drabbats av otur i livet som de ej kan hållas ansvariga för. Innebörden är dock densamma (Smits 2009, s. 32).

Den mest framträdande teoretikern inom detta område är Ronald Dworkin med sin teori om jämlika resurser (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 227). Dworkin anser att man bör mäta jämlikhet i termer av resurser vilket innebär att människor tillförsäkras en jämlik fördelning av resurser i ett utgångsläge som de sedan är fria att använda som de önskar. Det kan ställas i kontrast mot en fördelning av resurser som syftar till att åstadkomma en jämlik välfärd som slutresultat (Smits 2009, s. 27, 33).

Dworkin illustrerar sin rättviseteori med hjälp av en hypotetisk auktion av samhällets resurser där alla deltar och har tilldelats lika stor köpkraft. Det är upp till var och en att buda på de resurser som de anser sig behöva för att uppfylla sin livsplan och om auktionen går som önskat kommer samtliga att vara nöjda med andelen förvärvade resurser. Ojämlikheter som uppstår efter auktionen blir således ett resultat av människors olika ambitionsnivåer och val (Kymlicka 1990/1995, s.

⁵ Fortsättningsvis används benämningen *resurs-egalitarism*.

84f). Auktionen kompenserar dock inte för naturgivna ojämlikheter. Därför föreställer sig Dworkin även en ursprungssituation och en slöja av okunnighet. Tanken är att samtliga kommer att gå med på att avsätta en viss procentsats av sina resurser till en försäkring att nyttja för dem som drabbats av naturgivna handikapp. I verkligheten skulle det kunna motsvaras av ett skattesystem (Kymlicka 1990/1995, s. 86-88).

Dworkin medger att teorin om jämlika resurser bara är det näst bästa alternativet för en rättvis fördelning. Enligt Dworkin vore det optimalt att helt utjämna naturgivna ojämlikheter men i praktiken är det inte möjligt. Han anser sig ha utformat en teori som i största möjliga utsträckning är "talang-okänslig" och "ambitionskänslig" vilket innebär att ekonomiska ojämlikheter som uppkommit till följd av människors olika talanger och förmågor bör utjämnas medan ojämlikheter som speglar olika ambitionsnivåer inte bör utjämnas (Kymlicka 1990/1995, s. 84, 88). Samhällets institutioner ordnas så att naturliga ojämlikheter kan utjämnas med hjälp av skatter medan den fria marknaden gör det möjligt för människor att fritt disponera sina övriga inkomster (Smits 2009, s. 34).

2.2.3 Marxism

Efter en redogörelse för huvuddragen inom den egalitära idétraditionen och framförallt Dworkins teori om jämlika resurser som beaktar människors olika behov för att uppnå en rättvis fördelning är det lämpligt att närmare studera Marx och nämndes behovsprincip. Marx välkända yttrande: "Envar efter sin förmåga, åt var och en efter behov!" (Reinikainen 2009, s. 70) bör dock inte tolkas utan hänsyn till en vidare kontext (Kymlicka 1990/1995, s. 188-189). Enligt Marx är det en beskrivning av tillståndet under kommunismen där det finns ett överflöd av resurser vilket innebär att det inte är nödvändigt att försöka åstadkomma en rättvis fördelning (Kymlicka 1990/1995, s. 188-189). Behovsprincipen erkänner att fördelningsojämlikheter kommer att uppstå eftersom människor har olika förmågor men problematiken löses således med hjälp av ett överflöd av resurser (Reinikainen 2009, s. 70).

De marxistiska teorierna har efterhand rört sig bort från Marx ursprungliga principer (Reinikainen 2009, s. 70). Somliga har hävdad att en fördelning av resurser kan ske i enlighet med behovsprincipen och avfärdat Marx tanke om ett överflöd av resurser. Will Kymlicka har dock ifrågasatt behovsprincipen eftersom han anser att det är otydligt hur en sådan fördelning ska genomföras i praktiken (Kymlicka 1990/1995, s. 189-191). Samtidigt hävdar Kymlicka att behovsprincipen hos vissa marxistiska teorier kommit att likna Dworkins teori om jämlika resurser. Dock är de marxistiska teorierna inte lika utvecklade och naturligtvis inte lika välvilligt inställda till marknaden som Dworkin är (Kymlicka 1990/1995, s. 189-191). Somliga marxister, som John E. Roemer, har dock vänt sig mot principen om att människors val och ambitioner kan legitimera ojämlikheter i utfall. Detta på grund av att han anser att val inte kan göras oberoende av yttre materiella och kulturella omständigheter (Kymlicka 1990/1995, s. 190).

2.3 Förtjänstteori

Om allmänheten tillfrågas är en vanligt förekommande åsikt att en fördelning anses vara rättvis om den baseras på ett förtjänstkriterium. Att en fördelning av ekonomiska resurser exempelvis regleras av hur produktiv någon är och därigenom gör vissa mer förtjänta av ersättning än andra är dock något som både Rawls och Nozick motsätter sig (Swift 2006, s. 40, 48). De teorier som förordar fördelningsprinciper baserade på förtjänst tillskriver den enskilde individen ett betydande ansvar för sin egen ekonomiska situation men beaktar vanligtvis också någon form av princip om lika möjligheter. Ytterligare råder det vissa meningsskiljaktigheter mellan olika förtjänstteorier i vilken utsträckning man bör beakta den roll som tur eller otur spelar för människors förutsättningar i livet (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 227-228).

Enligt de olika förtjänstteorierna är det när människor ägnar sig åt aktiviteter som syftar till att höja levnadsstandarden i samhället som de blir förtjänta av en viss inkomst. Samhället värdesätter en högre levnadsstandard och det gör att de som bidrar till det förtjänar att få förmåner (Lamont 1994, s. 58-59, 61). Utifrån vad olika teoretiker anser att ett förtjänstkriterium bör baseras på är det möjligt att dela in teorier i tre bredare kategorier. Efter bidrag, ansträngning och kompensation (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 227-228).

De förtjänstteorier som åberopar en fördelning efter bidrag anser att man bör beakta i vilken utsträckning och hur produktiv någon varit vad gäller att höja levnadsstandarden i samhället (Lamont & Favor 2013). Det andra förtjänstkriteriet, ansträngning, gör gällande att omfattningen av ett bidrag inte är det viktigaste. En mer rättvis fördelning är istället den som ser till den ansträngning någon uppåddat för att höja levnadsstandarden (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 228). Slutligen finns också de som hävdar att man gjort sig förtjänt av ekonomisk belöning som en kompensation för de bördor som uppstått när man bidragit till en höjd levnadsstandard (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 228).

2.4 Libertarianism

Inom libertarianismen betonas människans frihet, rätten till privat egendom och en stat som har begränsade befogenheter. Den fria marknaden är platsen för utbyten av varor och tjänster (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 228). Den mest tongivande filosofen inom libertarianismen är Robert Nozick. Hans tankar och idéer, framförallt återfunna i verket *Anarki, stat och utopi* från år 1974 kritiserar och står i skarp kontrast till den egalitära rättviseteori som John Rawls förordade (Swift 2006, s. 30). Nozick kan sägas tillhöra en högerlibertariansk inriktning men det finns också en vänsterlibertarianism som förespråkar en mer jämlik fördelning av resurser än vad Nozick gör (Reinikainen 2009, s. 71-72). Till exempel genom

att missgynnade individer tillförsäkras en viss grundläggande standard (F. Gaus & Kukathas 2004, s. 229).

2.4.1 Robert Nozick och rättmätigt innehav

Robert Nozick argumenterar för att den minimala staten, nattväktarstaten, är den enda typ av stat som kan rättfärdigas. Statens uppgifter är att skydda medborgare från våld, stöld, bedrägeri samt försäkra att avtal upprätthålls. En mer omfattande stat skulle innebära en överträdelse av individens rättigheter (Nozick 1974/2001, s. 71, 241). Rättigheterna innefattar varje människas rätt till liv, frihet och privat egendom vilket bygger på de resonemang som återfinns hos John Locke (Duignan 2013).

Nozick vänder sig mot tanken om en distributiv rättvisa som reglerar en fördelning av resurser mellan människor. Enligt Nozick har varken stat, individ eller grupp förfoganderätt över samhällets resurser och således har ingen heller mandat att besluta om och genomföra en omfördelning av nämnda. Nozick betonar äganderätten och de procedurer som föregår ett innehav av egendom. Rättvisa föreligger om ett förvärv har skett i enlighet med den berättigandeteori som Nozick förordar (Nozick 1974/2001, s. 241-243).

Teorin består av tre principer för ett rättmätigt innehav. För det första kan ett rättmätigt innehav komma till stånd genom principen om rättmätigt förvärv (Nozick 1974/2001, s. 242f). Principen bygger på Lockes resonemang om självägarskap (Reinikainen 2009, s. 67). Locke hävdar att människan äger sig själv och frukten av det arbete hon företar sig. Genom att blanda sitt arbete i ett föremål överförs äganderätten till föremålet i fråga. Det gäller dock inte om föremålet ägs av någon annan och ytterligare får förvärvet inte heller leda till att situationen försämrats för andra, tillräckligt mycket måste finnas kvar (Nozick 1974/2001, s. 275-277, 281). Självägandeskapet innebär således inte enbart att man äger den egna kroppen utan också sina talanger och förmågor (Reinikainen 2009, s. 67).

Fortsättningsvis kan ett rättmätigt innehav också uppkomma enligt principen om rättmätig överföring, vilket är en frivillig överföring av ett föremål mellan parter. Det krävs också att ägandeskapet av föremålet, innan överföringen, tillkommit enligt principen om rättmätigt förvärv (Nozick 1974/2001, s. 242-243).

Den tredje principen handlar om korrigerande av orättmätigt innehav. Nozick hävdar att förvärv som inte uppfyller kraven om rättmätigt innehav ska korrigeras i efterhand (Nozick 1974/2001, s. 243, 245-246, 354).

Nozick anser att det är felaktigt att uppta skatter som överskrider de kostnader som är nödvändiga för att en minimal stat ska kunna fullgöra sina åtagande. Ett sådant förfarande innebär att äganderätten kränks eftersom människor tvingas ge upp en del av den egendom de i enlighet med berättigandeteorin har förvärvat (Smits 2009, s. 23-24). En frivillig transferering av resurser, enligt principen om rättmätig överföring, är dock legitimerad (Nozick 1974/2001, s. 27, 243).

2.5 Sammanfattning

Utilitarism: En fördelning av ekonomiska resurser bör syfta till att maximera den totala nyttan eller välfärden i samhället. Det finns flera tolkningar av nytta och välfärd som bland annat kan inbegripa lycka, tillfredsställelse av preferenser och välbefinnande. Utilitarismen är inte en teori om distributiv rättvisa i egentlig mening utan strävar efter en fördelning som maximerar nyttan i samhället (se Kymlicka 1990/1995 samt F. Gaus & Kukathas 2004).

Egalitarism: En övergripande tanke om jämlik fördelning.

John Rawls och rättvisa som skälighet: En rättvis fördelning av resurser innebär att primära sociala nyttigheter fördelas jämnt mellan människor i samhället. Genom differensprincipen kan detta dock frångås om det är till största möjliga fördel för dem som har det sämst ställt i samhället. Talanger anses vara oförtjänta men kan gynna hela samhället om resurser genom detta kan utnyttjas mer produktivt (se Rawls 1971/1996 samt Kymlicka 1990/1995).

Resurs-egalitarism och Ronald Dworkin: En rättvis fördelning av ekonomiska resurser skapar en initial jämlik nivå. För att det ska uppnås bör man sträva efter att lindra effekter av opåverkbara omständigheter, naturgivna handikapp, talanger. Samtliga i samhället bidrar ekonomiskt till detta. De som innehar en större andel resurser som ett resultat av val och högre ambitionsnivå har rätt till dessa. Således kan ett icke-jämlikt utfall betraktas vara rättvist (se Kymlicka 1990/1995 samt Smits 2009).

Marxism: I denna uppsats har jag endast berört behovsprincipen som innebär att en rättvis fördelning tar hänsyn till människors olika behov och bidrag sker efter förmåga. Som en del mer nutida teoretiker har hävdade kan principen göras gällande även när det inte råder ett överflöd av resurser (se Kymlicka 1990/1995 samt Reinikainen 2009). I egentlig mening tar också Dworkin och Rawls hänsyn till behov då de beaktar dem som inte har gynnats i livets lotteri.

Förtjänstteori: En fördelning av ekonomiska resurser är rättvis om den baseras på förtjänst. För att anses ha förtjänat resurser ska man ha bidragit till att höja levnadsstandarden i samhället. Det finns olika tolkningar av vad som åsyftas med förtjänst men det kan innebära att resurser fördelas efter hur mycket man bidragit med, vilken ansträngning som krävts eller som kompensation för bördor som uppstått (se F. Gaus & Kukathas 2004 samt Lamont 1994).

Libertarianism: Enligt Nozick har staten inte befogenhet att omfördela ekonomiska resurser. Endast i enlighet med teorin om rättmätigt innehav kan resurser tillskansas. Man äger sig själv och äganderätten överförs till de föremål man skapar eller arbetar med, förutsatt att föremålet i fråga inte ägs av någon annan. Detta går under benämningen rättmätigt förvärv. Endast en frivillig

överföring av resurser tillåts och om de uppkommit enligt rättmätigt förvärv.
Äganderätten sträcker sig över talanger och förmågor (se Nozick 1974/2001).

3 Det kommunalekonomiska utjämningsystemet

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet syftar till "[...] att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting i landet att kunna tillhandahålla sina invånare likvärdig service oberoende av kommuninvånarnas inkomster och andra strukturella förhållanden." (Regeringskansliet 2013). Kommuner och landsting har ett stort ansvar vad gäller att erbjuda invånare olika typer av välfärdstjänster och kostnaderna för detta utgör en betydande del av nämndas budget (Finansdepartementet & SKL 2008, s. 8-9).

Det första skatteutjämningsystemet infördes år 1966 men även tidigare erhöles kommuner och landsting statliga bidrag. Skatteutjämningsystemet har vid flertalet tillfällen genomgått både större och mindre förändringar (SOU 2011:39, s. 27-29). I systemet särskiljs kommuner och landsting, således är det två separata system varav systemet för kommuner är mest ekonomiskt omfattande (Regeringskansliet 2013). Utjämningsystemet består av fem delar: inkomstutjämnning, kostnadsutjämnning, strukturbidrag, införandebidrag samt regleringspost (Statskontoret 2014, s. 9).

Genom *inkomstutjämnningen* jämnas skillnader i skattekraften ut, både mellan kommuner och mellan landsting. De kommuner och landsting som har en skattekraft som överstiger en viss gräns betalar en inkomstutjämningsavgift medan resterande mottar ett bidrag. Utjämnningen är långtgående men inte fullständig. År 2013 uppgick inkomstutjämningsbidraget till 60,1 miljarder kronor och delades av 277 kommuner medan 13 kommuner betalade en inkomstutjämningsavgift på 4,8 miljarder kronor. Mellanskillnaden stod staten för (Regeringskansliet 2013).

Behoven av välfärdstjänster och förutsättningarna att erbjuda nämnda varierar i landet. *Kostnadsutjämnningen* syftar till att utjämna kostnader som kan härröras till strukturella skillnader, det vill säga opåverkbara faktorer. Hänsyn tas till åldersstruktur, etnicitet, socioekonomi, geografi samt strukturella merkostnader för löner. Utjämnningen sker framförallt inom kärnverksamhet som skola, vård och omsorg. Utöver nämnda områden sker utjämnning också för kollektivtrafik, barn med utländsk bakgrund, befolkningsförändring, bebyggelsestruktur samt för lönestruktur (Finansdepartementet & SKL 2008, s. 9, 16-20). Kostnadsutjämnningen är statsfinansiellt neutral, år 2013 mottog 130 kommuner 6,8 miljarder medan 160 kommuner betalade motsvarande summa i avgifter. Kostnadsutjämnningen är tillsammans med inkomstutjämnningen de två huvudsakliga delarna inom skatteutjämningsystemet (Regeringskansliet 2013). *Strukturbidraget* utgår till regionalpolitiska ändamål, *införandebidraget* mildrar effekter av inkomstbortfall som följer av förändringar i systemet och

regleringsposten justerar penningmängden i systemet vid slutet av året (Statskontoret 2014, s. 17, 19, 21)

De förändringar som trädde i kraft år 2014 baseras på den utredning som lades fram av Utjämningskommittén.08 år 2011 (prop. 2013/24:1, s. 27). En kommitté som var enig i sitt betänkande (SOU 2011:39, s. 4). Utöver detta lade regeringen även fram förslag om en sänkning av inkomstutjämningsavgiften för de kommuner och landsting som betalar en sådan. Detta för att reducera marginaleffekter och således komma till rätta med de potentiellt tillväxthämmande effekter som inkomstutjämningsavgiften har (prop. 2013/24:1, s. 27, 32). I praktiken har detta inneburit en sänkt inkomstutjämningsavgift på sammanlagt 961 miljoner för år 2014 för Danderyd, Täby, Lidingö, Nacka, Ekerö, Sollentuna, Solna, Stockholm, Vaxholm, Österåker, Vellinge, Lomma, Kiruna samt Stockholms läns landsting. Staten kompenserar dock med samma summa så inkomstutjämningsbidraget blir inte mindre omfattande (SVT Nordnytt 2013).

4 Rättviseteoretisk analys av debatten om kommunalekonomisk utjämning

De teorier som tidigare har redogjorts för kommer i detta avsnitt att användas för att undersöka vilka idéer om distributiv rättvisa som kan skönjas i debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Materialet som analyseras är hämtat från en mer allmän debatt och kapitlet är indelat i ett antal underrubriker efter vilken syn på distributiv rättvisa som ges uttryck för. Uppsatsens frågeställning kommer med utgångspunkt i analysen sedan att besvaras och förslag ges till vidare forskning.

4.1 Utjämningsystemet skapar rättvisa

Som tidigare nämnt har ett kommunalekonomiskt utjämningsystem varit i bruk i Sverige under en lång tid. Likaså har det funnits en bred politisk uppslutning bakom det önskvärda i att ha ett utjämningsystem (Germundsson m.fl. 2012).

I flertalet texter som har studerats framhävs vilken avgörande betydelse utjämnningen har för många kommuner vad gäller möjligheten att kunna tillhandahålla grundläggande välfärdstjänster. Sveriges Kommuner och Landsting har i ett yttrande gjort gällande att många kommuner sannolikt inte skulle ha klarat sig, med hänvisning till en negativ befolkningsutveckling och demografisk sammansättning, utan en utjämning av ekonomiska resurser (Örstadius 2012). Likaså har till exempel Kommunförbundet i Jämtlands län hävdat att utjämnningen är en fråga om överlevnad (Gerhardsson 2010).

En övergripande idé om att likartade förutsättningar bör råda i hela landet är något som har stöd över partigränserna. I Västerbottens-Kuriren går det att läsa att ”För Moderaterna är det viktigt med ett kommunalt utjämningsystem som utjämnar skillnaderna inom landet [...]” (Riedl 2012). I en debattartikel undertecknad av 30 kristdemokratiska politiker tas en tydlig ställning för en utjämning i syfte att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och landsting att tillhandahålla välfärdstjänster genom inkomst- och kostnadsutjämning (Germundsson m.fl. 2012).

Olov Abrahamsson, politisk chefredaktör på Norrländska Socialdemokraten, har i ett flertal texter i nämnda tidning tagit tydlig ställning för utjämningsystemet. I en ledare skriver han uttryckligen att ”Skatteutjämningsystemet har en nyckelroll i arbetet för rättvisa mellan olika delar av landet.” (Abrahamsson 2013). Likaså framkommer det i en debattartikel av Ilmar Reepalu (S), Malmö, att han anser att omfördelningen skapar större

rättvisa (Reepalu 2009). Att Vänsterpartiet är positivt inställda till utjämningsystemet framkommer i flera texter, de anser även att utjämningen bör vara mer långtgående (mot. 2013/14:Fi257).

Min tolkning är att de som anser att det kommunalekonomiska utjämningsystemet skapar rättvisa delar den rättvisesyn som de grundläggande fördelningsprinciperna i systemet kan sägas bygga på. Det är möjligt att dra paralleller mellan utjämningsystemets grundläggande principer, att skapa likvärdiga förhållanden genom en utjämning av skattebas och strukturella kostnader, och en egalitär syn på en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Framförallt aktualiseras Ronald Dworkins teori om jämlika resurser.

Genom inkomstutjämningen sker en utjämning av skattekraften mellan kommuner och mellan landsting vilket skapar mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar (SOU 2011:39 s. 53-55). Dworkin förespråkar en initialt jämlik fördelning av resurser som aktörer sedan fritt får disponera efter egen ambition och önskan (Smits 2009, s. 33). Med inkomstutjämningen tillgodoses således denna princip i en viss utsträckning eftersom kommuner och landsting genom utjämningen tillförsäkras ett mer jämlikt ekonomiskt utgångsläge.

Dworkin anser att ojämlikheter i inkomst som uppkommit till följd av talang eller begåvning är att betrakta som orättvisa medan ojämlikheter som kan härröras till olika ambitionsnivåer inte är det (Kymlicka 1990/1995, s. 83-84). Då en omfördelning av skatt de facto sker genom inkomstutjämningen kan man utifrån Dworkins teori anta att skillnader i skattekraften mellan kommuner och mellan landsting betraktas vara ett resultat av talanger och att en utjämning därmed bör ske. Om skillnader i skattebasen i kommuner och landsting däremot beror på olikartade ambitioner vore en omfördelning orättvis enligt Dworkins syn på rättvisa.

Även om skattekraften utjämnas är realiteten sådan att förutsättningarna inte blir jämlika eftersom olikartade strukturella förhållanden gör att vissa kommuner och landsting har större behov och högre kostnader. I utjämningsystemet syftar kostnadsutjämningen till att avhjälpa denna problematik (Finansdepartementet & SKL 2008, s. 16-17). Det kan liknas vid Dworkins ambition att utjämna för naturgivna handikapp för att uppnå en rättvis fördelning eftersom, i detta fall kommuner och landsting, inte har valt en mer kostsam välfärdsservice utan drabbas av kostnader som de ej har kunnat påverka (Kymlicka 1990/1995, s. 86-88).

Inkomst- och kostnadsutjämningen vilar på en behovsbaserad grund. Kommuner och landsting bidrar till systemet efter ekonomisk förmåga, även om staten står för den största delen av finansieringen. Bidrag utbetalas sedan efter behov (Regeringskansliet 2013). Dworkins teori om jämlika resurser tar även den hänsyn till behov eftersom de med naturgivna handikapp anses ha större behov och därmed tilldelas en större andel resurser. Genom Dworkins hypotetiska försäkringsmarknad är tanken att samtliga aktörer skall avvara ekonomiska resurser (Kymlicka 1990/1995, s. 86-88). Om man endast ser till den del i utjämningsystemet som finansieras direkt av kommuner och landsting sker dock inte detta (Regeringskansliet 2013). Å andra sidan bidrar alla kommuner genom den statliga skatten.

I texter och diskussioner som berör frågan om sänkningen av inkomstutjämningsavgiften för vissa kommuner och landsting är det tydligt att behovsprincipen har ett stort stöd. I motioner framförs kritik mot sänkningen av inkomstutjämningsavgiften. Socialdemokraterna och Miljöpartiet anser att de extra miljonerna bör fördelas mellan samtliga kommuner (mot. 2013/14:Fi310 respektive 2013/14:Fi284). Att de rikaste kommunerna i landet får dela på 961 miljoner kritiseras av Carl Fredrik Graf (M), Halmstad, om än ganska försiktigt (Wikstrand 2013a). I den riksdagsdebatt som analyserats påvisar Sven-Erik Bucht (S) att behoven är större i vissa kommuner än i andra då han säger "[...] att potthålen i Arjeplog är fler än alla potthål i Sveriges tio rikaste kommuner tillsammans." (Debatt 2013/14:FiU3 anf. 82). I samma debatt säger Pia Nilsson (S) att "Är det verkligen så att Danderyd, Täby och Lidingö har behov av att få alla dessa miljoner [...]? Vad händer med Dorotea, Vilhelmina, Bräcke och Norberg? De får ingenting." (Debatt 2013/14:FiU3 anf. 60). Genom nämnda åsikter och citat är det tydligt att man är kritisk till att behovsprincipen i detta fall inte följs eftersom de kommuner och landsting som anses ha minst behov gynnas vid sänkningen av inkomstutjämningsavgiften.

Även om det finns en bred uppslutning bakom utjämningsens grundläggande principer finns en uppsjö olika åsikter vad gäller övriga aspekter. Det förs bland annat en diskussion om att gränspendlingskommuner i Skåne missgynnas och förlorar intäkter i utjämningsen och att detta bör åtgärdas (Birgersson 2010) och vissa landsting har anklagats för att ägna sig åt "kreativ bokföring" för att tillskansas sig större bidrag vilket kritikerna i fråga vill se omöjliggöras (G. Engström 2012).

4.2 Behov är en tolkningsfråga

Stockholms Handelskammare har i olika forum riktat kritik mot det kommunalekonomiska utjämningsystemet (se ex. Nilsson 2011). I en rapport från handelskammaren går det att läsa att man i princip vill avskaffa utjämningsen genom att staten tar över det finansiella ansvaret för att eliminera tillväxthämmande faktorer. I rapporten framkommer att handelskammaren är mer kritisk till att städer som Malmö och Göteborg med god tillväxt mottar stora summor genom utjämningsen än att glesbygdskommuner får stöd (Stockholms Handelskammare 2009, s. 22-23). Även andra som har uttryckt kritik mot utjämningsystemet, om än inte i samma utsträckning, ifrågasätter en omfattande omfördelning av resurser till nämnda städer medan större förståelse visas för situationen i glesbygdskommuner. Sten Nordin (M) har till exempel sagt att "Vi tycker att det ska finnas en utjämnings som ger pengar till fattiga kommuner i glesbygden." samt även "Att en så stor del av pengarna i systemet går till södra Sverige visar att något är skevt i beräkningarna [...]" (Sundström 2009). Sammantaget visar detta att trots riktad kritik mot utjämningsystemet så stöds principen om att fördelning i en viss utsträckning bör baseras på behov. Till synes

anses dock inte att Malmö och Göteborg vara i samma behov av utjämningen som en del glesbygdskommuner.

Behovsbaserade argument förekommer även för att påvisa att Stockholm är i behov av de resurser som hävdas omfördelas från staden genom utjämningsystemet. Handelskammarens vd Maria Rankka har angående den långtgående inkomstutjämningen uttalat sig om att "[...] den tar inte hänsyn till kommuner som behöver investera mycket för att befolkningen ökar snabbt." (Wrede 2012). Likaså har Catharina Elmsäter-Svärd (M), Stockholm, sagt att "Dagens system tar för liten hänsyn till kostnadsläget. Allt är dyrare i Stockholm [...]." (Sundström 2009).

4.3 Resurser skall förtjänas

En frekvent förekommande invändning mot det kommunala utjämningsystemet är att det hindrar tillväxt i de kommuner och landsting som betalar en avgift till systemet. Ofta är det företrädare för kommuner som betalar en avgift till systemet som är av denna åsikt (se ex. Dagens Nyheter 2009). Snarare än att hävda att systemet helt bör avskaffas önskar man se vissa förändringar. Flera är av åsikten att en till större del eller fullt ut statlig finansiering av utjämningen skulle kunna minska tillväxtskadliga effekter (Oom m.fl. 2009.).

Att tillväxtkommuner straffas genom den kommunalekonomiska utjämningen är en åsikt som framförs i flertalet texter. Johan Johansson (M), Norrbotten, skriver att det är "[...] viktigt att systemet inte leder till att kommuner straffas när den ekonomiska tillväxten tar fart." (Johansson 2013). Kommunalrådet Lennart Gabrielsson (FP), Sollentuna, har i en intervju sagt att "Där tillväxten är som starkast slår man till, det gör Sverige fattigare [...]" (Hallberg & Idling 2011) och Lennart Hedqvist (M), Uppsala, har i en debattartikel skrivit att "Dagens utjämningsystem är alltså så konstruerat att det i viss mening straffar tillväxt var den än uppstår." (Hedqvist 2011). Jag vill hävda att denna typ av resonemang kan sägas representera en förtjänstbaserad syn på fördelningsrättvisa. Då tillväxt inte uppstår ur tomma intet indikerar citaten att det krävt ett visst arbete av en kommun eller landsting för att generera nämnda tillväxt och att man anser att det är felaktigt att den som skapat tillväxten inte får behålla resurserna. Sten Nordin (M), Stockholm, gör en tydlig koppling mellan det arbete som skapar tillväxt och utjämningsystemets tillväxthämmande faktorer: "Om vi i Stockholm satsar miljarder på exempelvis vägar och spår så att det gynnar tillväxten och skapar arbetstillfällen straffas vi i utjämningsystemet [...]." (Sundström 2009).

För att anses vara förtjänt av resurser krävs dock att man bidragit till en höjd levnadsstandard i samhället (Lamont 1994, s. 58). I citatet av Gabrielsson går det att se hur det inkluderas i argumentationen eftersom han sätter ett likhetstecken mellan en tillväxt i vissa kommuner och ett rikt Sverige. Det finns fler exempel på denna typ av resonemang. Peter Norman, (M), har exempelvis sagt att "Sätter man sig fast i ett system som riskerar att hämma tillväxten skulle det vara förödande för Sverige [...]" (Barometern 2012).

Ytterligare finns exempel på argument som påvisar hur andra kommuner inte kan anses förtjäna de resurser som omfördelas genom utjämningen. Leif Gripestam, Lars-Ingvar Ljungman och Gunnar Oom (M), har kritiserat Malmö stad och det faktum att staden förfogade över ett sparkonto med drygt en miljard kronor. ”Vår givna slutsats är att Malmö inte behöver en del av de skatteutjämningsmiljoner som regnar över kommunen.” (Gripestam, Ljungman & Oom 2009). Citatet kan tolkas som att de moderata företrädarna inte anser att Malmö är i så stort behov av de resurser som tillkommer staden genom utjämningen. Genom den avslutande formuleringen rörande att miljontals kronor skulle regna över kommunen blir det tydligt att de anser att Malmö inte aktivt har gjort något för att förtjäna de resurser som omfördelas i utjämningen.

4.4 En annan form av förtjänst

Den typ av argument och åsikter som ovan har redogjorts för står dock inte oemotsagda. I den senaste utredningen av utjämningsystemet hävdas att inkomstutjämningen inte är tillväxthämmande. En distinktion görs mellan små och medelstora kranskommuner kring storstäder och kärnkommuner. De förra har ofta en god skattekraft och betecknas som bostads- eller pendlingskommuner medan många arbetstillfällen istället återfinns i kärnkommuner. Tillväxt knyts framförallt till kommuner med arbetstillfällen och stark koppling till näringsliv och inte till kommuner med god skattekraft (SOU 2011:39 s. 13, 58-60).

Att kommuner med hög skattekraft betraktas vara tillväxtkommuner har ifrågasatts av Magdalena Titze, Lunds kommun. Hon är kritisk mot de miljoner som regeringen tillför utjämningen och kommuner med hög skattekraft och poängterar att tillväxt sker i Lund och Malmö och inte i Lomma och Vellinge (Kuprijanko 2013). Även Fredrik Olovsson och Sven-Erik Bucht (S) har riktat kritik mot att de mest välbeställda kommunerna får ett ekonomiskt tillskott och de hävdar att det inte rör sig om tillväxtkommuner (Olovsson & Bucht 2013).

Utöver att använda förtjänstbaserade argument för att påvisa att kommuner och landsting bör få behålla resurser som omfördelas i systemet är det möjligt att urskilja åsikter som ifrågasätter nämnda resonemang med stöd i samma förtjänstteori. Man motsätter sig bilden av att Norrland passivt tar emot ekonomiska resurser från Stockholm (se ex. Johansson & Beckman 2011). Framförallt framhävs istället de naturtillgångar från regionen som kommer andra delar av landet till del, samt att kommuner bekostar utbildning för barn och ungdomar som sedan lämnar orten (Abrahamsson 2008).

I den Norrländska Socialdemokraten återfinns ett antal texter på detta tema. Det går bland annat att läsa att ”Utan naturtillgångarna i norr så skulle Mälardalen vara betydligt fattigare” (Johansson & Beckman 2011). Följande två citat är hämtade ur en ledare ur nämnda tidning skriven av Olov Abrahamsson ”Vinsterna från malmen, skogen och energin kommer även Täby, Danderyd och Lidingö till godo - inte bara Kiruna och Jokkmok [*sic!*].” samt ”All tillväxt är inte koncentrerad till Stockholm. Umeå, Sundsvall och andra norrländska orter med

god befolkningsutveckling drar också sitt strå till utjämningsstacken.” (Abrahamsson 2008). Ytterligare har Norrbottens Handelskammare riktat kritik mot Stockholms Handelskammare för den typ av resonemang som den senare uttrycker. Förutom att poängtera att kommuner i Norrbotten bekostar utbildningar betonar dess verkställande direktör, Andreas Lind, att länet är framstående vad gäller export (Berglund 2011).

Enligt en förtjänstgrundad rättvisesyn kan en fördelning av resurser betraktas som rättvis om fördelningen baseras på i vilken utsträckning man har bidragit till en höjd levnadsstandard i samhället (Lamont 1994, s. 58). Om endast ekonomiska resurser som omfördelas i utjämningsystemet beaktas är det tydligt vilka kommuner och landsting som betalar en avgift respektive får ett bidrag. Genom att vidga bilden så som illustrerats med ovanstående citat och resonemang påvisas hur kommuner och landsting genom andra medel, som naturresurser och utbildning för barn och ungdomar, också kan sägas vara produktiva och bidra till en höjd levnadsstandard i landet - och således anses förtjäna de resurser som omfördelas i det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

4.5 Utjämningsystemet gynnar Sverige

I debatten förekommer även argument, både bland dem som hävdar att utjämnningen hämmar tillväxt och bland dem som är förespråkare av systemet, som kan härröras till en utilitaristisk syn på hur resurser bör fördelas.

I ett anförande i riksdagsdebatten riktar miljöpartisten Per Bolund kritik mot förslaget att de rikaste kommunerna och landstingen ska få dela på nästan en miljard kronor: ”Pengarna kan göra större nytta genom att fördelas ut till alla landets kommuner och landsting. 1 miljard skulle kunna göra stor skillnad och väldigt stor nytta för kommunsektorn genom att fördelas ut till exempelvis landsbygd och glesbygd i stället för att hamna i de kommuner som redan i dag har en väldigt bra ekonomi och låg arbetslöshet.” (Debatt 2013/14:FiU3 anf. 50). Citatet visar att Bolund anser att nyttan blir större om miljonerna fördelas mellan alla kommuner och landsting istället för att fördelas mellan några få med redan god ekonomi.

I ett antal texter poängteras att en viss typ av fördelning är gynnsam för Sverige. Andreas Nilsson, vd för Norrbottens Handelskammare har sagt att ”Om AB Sverige ska gå bra så krävs det extra resurser på vissa ställen, inte minst där samhällsservicen kostar mer.” (Berglund 2011). Mari-Louise Wernersson (C), Falkenberg, har i en debattartikel skrivit att ”Ska vi kunna utveckla Sverige och rusta oss för morgondagen krävs det att vi från politiskt håll gör allt för att skapa så likvärdiga förutsättningar som möjligt för landets kommuner” (Wernersson 2012).

Enligt utilitarismen bör samhällets resurser fördelas så att nyttan eller välfärden i samhället maximeras (Kymlicka 1990/1995, s. 17-18). De personer som har gjort ovanstående uttalanden är positivt inställda till det kommunalekonomiska utjämningsystemet och de låter påskina att det gynnar

Sverige om en fördelning av ekonomiska resurser sker efter behov och om fördelningen skapar likvärdig service i hela landet. Med ett antagande om att utilitarismens nytta eller välfärd i detta fall åsyftar hela Sveriges välstånd kan citaten ovan tolkas som att nyttan maximeras i samhället genom den typ av fördelning som verkställs genom det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Dock förutsätter en utilitaristisk fördelningsprincip att nyttan verkligen maximeras genom nämnda fördelningen.

4.6 Tillväxt gynnar Sverige

Ovan har jag visat hur man genom att hänvisa till Sveriges sammanlagda välfärd argumenterar för att en fördelning av resurser bör ske enligt de principer som det kommunala utjämningsystemet bygger på. Att nyttan i samhället maximeras av en sådan fördelning bestrids dock av några genom att man pekar på att det gynnar Sverige om tillväxten inte hämmas genom en långtgående utjämning mellan kommuner.

Citat av Lennart Gabrielsson och Peter Norman kan sägas representera denna typ av resonemang. Den senare hävdar att ett tillväxthämmande system är "[...] förödande för Sverige" och den förre att Sverige blir fattigare vid en långtgående utjämning som hindrar tillväxt (Barometern 2012 respektive Hallberg & Idling 2011). Det är möjligt att göra en tudelad tolkning av nämnda resonemang. Dels kan de sägas representera en förtjänstbaserad rättvisesyn, som tidigare påvisats, men samtidigt även en utilitaristisk syn på fördelning eftersom det hävdas att Sverige tjänar på ett system som inte hämmar tillväxt. Samma invändning som för de som hävdar att utjämningsystemet gynnar Sverige gäller även i detta fall, nämligen att en fördelning måste maximera den sammanlagda nyttan för att betraktas vara en enligt utilitarismen korrekt fördelning.

Om valet står mellan ett utjämningsystem som anses hämma tillväxt och ett system som inte är lika långtgående och inte hämmar tillväxt kan dock den senare typen av fördelning (vilket förordas ovan) anses maximera nyttan i förhållande till det förstnämnda alternativet. Således är det möjligt att se hur citaten ovan lutar åt en utilitaristisk syn på fördelning eftersom de anser att den fördelning som gynnar Sverige är att föredra.

Ett annat exempel på detta återfinns i riksdagsdebatten i ett anförande av Jonas Jacobsson Gjörtlér (M) då han säger att "Det är mycket glädjande att vi här i dag kan fatta beslut om ett nytt utjämningsystem - ett system som enligt min mening är väl avvägt och till gagn för hela landet." (Debatt 2013/14:FiU3 anf. 53). Eftersom de förändringar som åsyftas bland annat innefattar en sänkning av inkomstutjämningsavgiften kan Jacobsson Gjörtlér även han anses argumentera för att en mindre långtgående utjämning är fördelaktigt för hela Sverige.

4.7 Spridningseffekter

Bland dem som är kritiska mot en långtgående utjämning är det möjligt att finna resonemang som för tankarna till John Rawls differensprincip. Enligt differensprincipen kan en ojämlig fördelning av resurser rättfärdigas om det innebär att de som är sämst ställda i samhället drar största möjliga fördel av detta (Kymlicka 1990/1995, s. 60). Enligt Rawls kan alla tjäna på om resurser används på ett produktivt vis (Smits 2009, s. 29).

Maria Rankka, vd för Stockholms handelskammare, framhåller hur tillväxten i Stockholm skapar ”ringar på vattnet” som sprider sig till övriga delar i landet (Nilsson 2011). I rapporten från handelskammaren går även det att läsa om den motsatta effekten, hur utjämningen hämmar tillväxten i Stockholmsregionen vilket får en negativ inverkan på hela Sveriges tillväxt (Stockholms Handelskammare 2009, s. 14). Likaså har Peter Norman (M), varnat för att ett system som är tillväxthämmande får allvarliga konsekvenser för hela landet (Barometern 2012). Lennart Gabrielsson (FP), Sollentuna, har också han poängterat att hela Sverige drabbas och blir fattigare när tillväxten utjämnas (Hallberg & Idling 2011).

Det framgår att dessa tankegångar bygger på att man, likt Rawls, anser att den tillväxt som skapas i en del av landet ger upphov till positiva spridningseffekter som kommer hela samhället till del. En långtgående utjämning som hindrar tillväxten anses motverka detta och motiverar således varför de kommuner som genererar tillväxten bör få behålla en större andel resurser. Rawls hävdar dock att en ojämlig fördelning måste maximera situationen för den som har det sämst ställt i samhället (Kymlicka 1990/1995, s. 60-61). Frågan är om det sker för kommuner och landsting med ekonomiska bekymmer. Citaten indikerar snarare att det blir bättre för Sverige som helhet vilket inte nödvändigtvis innebär en absolut förbättring för enskilda kommuner och landsting.

4.8 Äganderätt

Det är problematiskt att dra en helt tydlig gräns mellan förtjänstbaserade rättviseargument och den form av rättvisa som libertarianismen och Robert Nozick är förespråkare av.

I ett par texter har författarna i fråga argumenterat för att kommuner bör få behålla frukterna av det arbete de har företagit sig. Johnny Munkhammar (M), har uttryckt följande ”Kan det verkligen vara så att det inte påverkar den lokala politiken alls om kommunpolitiker som kämpar och lyckas väl blir av med frukterna av sina insatser?” (Munkhammar 2011). Lennart Hedquist (M), Uppsala, är inne på samma linje ”Tillväxtkommuner får inte behålla frukterna på inkomstsidan av den ökade ekonomiska aktiviteten och skattekraftstillväxten medan de däremot får svara för kostnaderna, både de som lett till tillväxten och de

som tillväxten medför.” (Hedqvist 2011). Likaså har kommunstyrelseordföranden för Täby, Solna och Lidingö samt en moderat riksdagsledamot i skatteutskottet hävdade att ”Väljer en kommuns medborgare en politisk majoritet som vill prioritera ett ibland tufft arbete för tillväxt är det också rimligt att man kan skörda frukterna” (Wikstrand 2013b).

Genom att relatera till uttrycket ”skörda frukterna av arbetet” påvisas att arbete lagts på att skapa något. I citaten framkommer att det är kommunerna som står bakom arbetet och man anser att det är felaktigt att det inte betalar sig eftersom resurserna som skapats istället omfördelas i utjämningsystemet. Om tillväxten bidragit till samhället genom höjd levnadsstandard kan citaten betraktas vara exempel på en förtjänstbaserad rättvisesyn. Som tidigare nämnts har andra argumenterat för att tillväxt i enskilda kommuner eller landsting bidrar till Sveriges välfärd. I ovanstående citat framkommer inte detta, och inte heller i de texter som citaten är hämtade från finns någon direkt hänvisning till att så skulle vara fallet.

Det ges ett intryck av att en fördelning av resurser anses vara rättvis om den kommun eller landsting som genererat tillväxten i fråga får behålla den. Nozick är som bekant motståndare till en omfördelning av resurser och hävdar att äganderätten gäller den egna kroppen, de talanger man besitter och de föremål som anskaffats enligt rättmätigt förvärv (Reinikainen 2009, s. 67-68). Med Nozicks syn på fördelning som förlaga kan ”frukterna”, det vill säga tillväxten, ses som ett resultat av kommunernas arbete vilket gör att äganderätten sträcker sig över nämnda tillväxt. Det innebär att kommunerna i fråga bör få behålla tillväxten och den omfördelning som sker av nämnda resurser inom det kommunalekonomiska utjämningsystemet är således att betrakta som orättfärdig.

5 Slutsats

I denna studie har jag ämnat besvara frågeställningen: ”Vilka idéer om distributiv rättvisa kommer till uttryck i debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet?”. För att besvara nämnda frågeställning har teorier om distributiv rättvisa använts och studien har baserats på en allmän debatt om utjämningsystemet.

Min analys av debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet visar att det går att urskilja meningsskiljaktigheter om vad som anses vara en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Dessa meningsskiljaktigheter kan knytas till olika teorier om distributiv rättvisa. Det har i analysen framkommit att det är möjligt att med utgångspunkt i olika syner på fördelningsrättvisa argumentera för en och samma ståndpunkt vad gäller en fördelning av resurser inom utjämningsystemet. Likaså har jag funnit att en specifik fördelningsprincip i praktiken kan ge upphov till olika resultat samt att man ur ett citat kan härleda olika idéer om rättvisa.

Vilka idéer om distributiv rättvisa kan då skönjas i debatten? Den främsta skiljelinjen i debatten i en mer generell bemärkelse går som synes mellan de som anser att fördelningen av ekonomiska resurser inom det kommunalekonomiska utjämningsystemet i huvudsak är rättvis och riktig och de som anser att finansieringen bör vara ett statligt ansvar, eftersom utjämnningen anses vara för långtgående och därmed hämmar tillväxt. I den senare gruppen återfinns framförallt företrädare för de kommuner som står för en del av finansieringen av utjämningsystemet samt Stockholms handelskammare. Även om åsikter går isär på denna punkt är de flesta dock överens om att likvärdiga förutsättningar ska råda för att kommuner och landsting skall kunna erbjuda likvärdig samhällsservice.

I analysen har jag funnit uttryck för idéer som kan sägas representera samtliga teorier som har inkluderats i denna studie. Dock i en varierande omfattning. Det är således ingen entydig bild av fördelningsrättvisa som framträder i debatten. Det kommunalekonomiska utjämningsystemets huvudsakliga konstruktion kan sägas spegla en egalitär syn på fördelningsrättvisa. Systemet syftar till att skapa likvärdiga förutsättningar genom att utjämna resurser efter behov. Likt Ronald Dworkins teori om jämlika resurser skapas likvärdiga förutsättningar bland annat genom att utjämna strukturella kostnader. Att en fördelning av resurser skall baseras på en behovsprincip har stort stöd. Vad som åsyftas med behov är dock öppet för tolkning, en del argumenterar för att Stockholm kan anses vara i behov av resurser som inte tas hänsyn till i utjämnningen. Att utjämningsystemet till viss del anses vara orättvist framkommer i flertalet texter då framförallt moderata politiker från Stockholmsområdet utgår från en idé om att resurser bör fördelas efter förtjänst. Argument baserade på förtjänst framförs även när det hävdas att

kommuner med naturresurser kan anses vara förtjänta av de resurser som omfördelas i utjämningen. En intressant aspekt är att resonemang som bygger på utilitarismens tankar om att en fördelning bör maximera nyttan i samhället både används i syfte att påvisa hur tillväxt i Stockholm gynnar landet som helhet och i syfte att påvisa hur fördelningen genom utjämningsystemet gynnar Sverige. Även delar av Rawls teori blir synlig bland de som hävdar att tillväxt i en kommun gynnar andra. I en viss utsträckning lyser även Nozicks syn på fördelning och äganderätt igenom när kommunala företrädare hävdar att de som har genererat resurser bör få behålla dem.

Föga förvånande är det kanske inte att åsikter som framförs i debatten till stor del följer partipolitisk tillhörighet. Personer med anknytning till Vänsterpartiet och Socialdemokraterna uttrycker ett större stöd för utjämningsystemet medan moderata företrädare är mer kritiska. En annan aspekt som blivit synlig i debatten är att uttalanden har en lokal förankring. Ingen vill se den egna kommunen eller landstinget missgynnas i utjämningen. Därför är det svårt att säga hurvida den syn på fördelning som uttrycks är ett resultat av hur man i grunden anser att resurser bör fördelas eller om det är ett resultat av att man vill främja sin egen sak.

För att anknyta till den problematisering som gjordes inledningsvis i denna uppsats angående svårigheter att finansiera välfärdstjänster i framförallt gles- och landsbygd visar denna studie att de kommuner och landsting som betalar en avgift till systemet inte gör det med glädje. Med detta som bakgrund är det svårt att se att de skulle vilja bidra med mer. Samtidigt finansieras den största delen av utjämningsystemet av staten. Om staten helt finansierar utjämningsystemet, som vissa argumenterar för, kan systemet dock inte betraktas vara ett utjämningsystem längre även om det totala beloppet i utjämningen inte förändras.

För vidare forskning anser jag att det vore av intresse att studera om det har skett några förändringar av synen på distributiv rättvisa över en längre tidsperiod. Ytterligare har jag i denna studie framförallt analyserat uttalanden av politiska aktörer för att undersöka debatten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet. En bredare bild av synen på vad som utgör en rättvis fördelning skulle kunna uppnås genom en analys av allmänhetens åsikter. För att undersöka det vore det till exempel lämpligt att basera studien på intervjuer eftersom jag under forskningsprocessens gång funnit att allmänhetens åsikter i stor utsträckning inte finns representerade i tidningar eller i andra forum.

6 Referenser

- Abrahamsson, Olov, 2008. "Hotad utjämning". *Norrländska Socialdemokraten*. Ledare. 2008-12-30.
- Abrahamsson, Olov, 2013. "Hela Jokkmokk ryms i Coop arena". *Norrländska Socialdemokraten*. Ledare. 2013-04-03.
- Anderstig, Christer, 2012. *Försörjningskvoten i olika delar av Sverige – scenarier till år 2050*. Underlagsrapport 8 till Framtidskommissionen.
- Barometern*, 2012. "Oro när kommunutjämning dröjer". Nyhetsartikel. 2012-11-19.
- Beckman, Ludvig, 2005. Grundbok i idéanalys. Stockholm: Santérus förlag.
- Berglund, Sandor, 2011. "De är helt fel ute". *Norrländska Socialdemokraten*. Nyhetsartikel. 2011-07-13.
- Bergström, Göran & Kristina Boréus, 2005. "Idé- och ideologianalys" i Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur, s. 149-179.
- Bergström, Göran & Kristina Boréus 2012a. "Idé- och ideologianalys" i Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur, s. 139-175.
- Bergström, Göran & Kristina Boréus 2012b. "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys" i Bergström, Göran & Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur, s. 13-48.
- Bergström, Lars, 2013. "Utilitarism" i *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/utilitarism>. Hämtdatum: 2013-11-26.
- Birgersson, Petter, 2010. "S-riksdagsman trött på att skånekommuner missgynnas". *Sydsvenskan*. Nyhetsartikel. 2010-11-23.
- Cohen, G.A., 1997. "Where the Action is: On the Site of Distributive Justice", *Philosophy & Public Affairs*, vol. 26, nr. 1, s. 3-30.
- Dagens Nyheter*, 2009. "Stockholm betalar skatt till storstäder". Nyhetsartikel. 2009-10-22.
- Debatt 2013/14:FiU3 anf. 50. Per Bolund (MP). *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. 2013-11-27.
- Debatt 2013/14:FiU3 anf. 53. Jonas Jacobsson Gjørtler. *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. 2013-11-27.
- Debatt 2013/14:FiU3 anf. 60. Pia Nilsson (S). *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. 2013-11-27.
- Debatt 2013/14:FiU3 anf. 82. Sven-Erik Bucht (S). *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. 2013-11-27.

- Duignan, Brian, 2013. "Robert Nozick" i *Encyclopedia Britannica*. Tillgänglig: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/421354/Robert-Nozick>. Hämtdatum: 2013-12-18.
- F. Gaus, Gerald & Chandran Kukathas, 2004. *Handbook of Political Theory*. London: Sage.
- Finansdepartementet & SKL, 2008. *Kommunalekonomisk utjämning – En informationsskrift om utjämningsystemet för kommuner och landsting 2008*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/84/78/2bdc19f1.pdf>. Hämtdatum: 2013-11-24.
- Gerhardsson, Bengterik, 2010. "Anläggningar för vattenkraft ger staten miljarder i fastighetsskatt". *Östersunds-Posten*. Nyhetsartikel. 2010-12-30.
- Germundsson, Bengt m.fl., 2012. "Modernisera skatteutjämningen". Debattartikel. 2012-04-03. [Elektronisk] <http://www.dagensamhalle.se/debatt/modernisera-skatteutjaemningen-2352>. Hämtdatum: 2014-01-24.
- G. Engström, Monica, 2012. "Rastad nekar till fiffel för bidrag – Många vårdtunga patienter redovisas i Västerbotten". *Västerbottens-Kuriren*. Nyhetsartikel. 2012-05-15.
- Gripestam, Leif, Lars-Ingvar Ljungman & Gunnar Oom, 2009. "Orimliga bidrag till Malmös sparkonto". *Sydsvenskan*. Debattartikel. 2009.09-03.
- Hallberg, Linnéa & Lillemor Idling, 2011. "Vinnare och förlorare – utjämningsystemet". *Nerikes Allehanda*. Nyhetsartikel. 2011-04-28.
- Hansson, Sven Ove 1996. "Vad är rättvisa?" i Richard Lagercrantz (red). *Rättvisa – vad är det?*. Stockholm: Norstedts, s. 25-32.
- Hedqvist, Lennart, 2011. "Skatteutjämningen är tillväxtfientlig". *Dagens Samhälle*. Debattartikel. 2011-09-15.
- Jonsson, Ernst 2002. *Skatteutjämning mellan kommuner: hur kan den göras mer rättvis?* Stockholm: Företagsekonomiska Institutionen, Stockholms Universitet.
- Johansson, Johan 2013. "S-förslag skadar små kommuner". *Norrländska Socialdemokraten*. Debattartikel. 2013-11-20.
- Johansson, Johan & Lars Beckman, 2011. "Låt vattenkraftens vinster stanna kvar i Norrland". *Norrländska Socialdemokraten*. Debattartikel. 2011-10-07.
- Kuprijanko, Alexander, 2013. "Lund protesterar mot nya Robin Hood-skatten". *Sydsvenskan*. Nyhetsartikel. 2013-02-25.
- Kymlicka, Will, 1995. *Modern politisk filosofi – en introduktion*. (Sören Häggqvist övers.) Nora: Nya Doxa. (Originalarbete publicerat 1990).
- Lamont, Julian, (1994). "The Concept of Desert in Distributive Justice", *The Philosophical Quarterly*, vol. 44, nr. 174, s. 45-64.
- Lamont, Julian & Christi Favor, 2013. "Distributive Justice" i *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Tillgänglig: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2013/entries/justice-distributive/>. Hämtdatum: 2013-11-26.

- Landsbygdsuppröret Gotland. Landsbygdsuppröret Gotlands webbplats, Landsbygdsuppröret. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://landsbygdsupproret.info/>. Hämtdatum: 2014-03-14.
- Mattsson, Kristina, 2010. *Landet utanför – Ett reportage om Sverige bortom staden*. Stockholm: Leopard förlag.
- Motion 2013/14:Fi257 med anledning av prop. 2013/24:1. *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. Jonas Sjöstedt m.fl. (V).
- Motion 2013/14:Fi284 med anledning av prop. 2013/24:1. *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. Per Bolund, Mats Pertoft, Helena Leander (MP).
- Motion 2013/14:Fi310 med anledning av prop. 2013/24:1. *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*. Fredrik Olovsson m.fl. (S).
- Munkhammar, Johnny, 2011. ”Vi måste reformera skatteutjämnningen”. *Dagens Samhälle*. Debattartikel. 2011-09-08.
- Nilsson, Pea, 2011. ”Halva statskassan från Stockholm”. *Dagens Nyheter*. Nyhetsartikel. 2011-04-08.
- Nozick, Robert, 2001. *Anarki, stat och utopi*. (4:e uppl.). (Margareta Eklöf övers.). Stockholm: Timbro. (Originalarbete publicerat 1974).
- Olovsson, Fredrik & Sven-Erik Bucht, 2013. ”Regeringen missgynnar våra små kommuner”. *Norrländska Socialdemokraten*. Debattartikel. 2013-11-15.
- Oom, Gunnar, m.fl. 2009. ”Klent försvar för tillväxthämmande system”. *Dagens Samhälle*. Debattartikel. 2009-11-22.
- Prop. 2013/24:1. *Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner*.
- Rawls, John, 1996. *En teori om rättvisa*. (Annika Persson övers.). Göteborg: Daidalos. (Originalarbete publicerat 1971).
- Reepalu, Ilmar, 2009. ”Utjämningsattack utan fog”. *Dagens Samhälle*. Debattartikel. 2009-11-05.
- Regeringskansliet, 2013. Regeringskansliets webbplats. Fakta som systemet för kommunalekonomisk utjämnning. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/24/68/14da97e1.pdf>. Hämtdatum: 2013-11-15.
- Riedl, Edward 2012. ”Socialdemokraterna har varit pådrivande för det nya utjämningsystemet. *Västerbottens-Kuriren*. Debattartikel. 2012-12-31.
- Reinikainen, Jouni, 2009. ”Rättvisa” i Ludvig Beckman & Ulf Mörkenstam (red.) *Politisk teori*. Malmö: Liber, s. 54-73.
- SCB, 2012. Statistiska centralbyråns webbplats. Glesbygden – första stopp för flyktingar. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Glesbygden--forsta-stopp-for-flyktingar/>. Hämtdatum: 2014-03-15.
- Smits, Katherine, 2009. *Applying Political Theory – Issues and Debates*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- SOU 2011:39. Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämnningen. Utjämningskommittén.08 betänkande.
- Statskontoret, 2014. *Det kommunala utjämningsystemet – en beskrivning av systemet från 2014*. (2014:2).

- Stockholms Handelskammare, 2009. *Det kommunala skatteutjämningsystemet – Hinder för tillväxt och utveckling*. 2009:2.
- Sundström, Anders, 2009. "Krav på förändrad utjämningskatt". *Dagens Nyheter*. Nyhetsartikel. 2009-03-27.
- SVT Nordnytt 2013. SVT Nordnytt's webbplats. Miljard till rika kommuner. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/nordnytt/miljard-till-rika-kommuner>. Hämtdatum: 2014-03-24.
- Swift, Adam, 2006. *Political Philosophy: A Beginners' Guide to Students and Politicians*. (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Wernersson, Mari-Louise, 2012. "Debatten om skatteutjämnningen bygger på ohållbara (m)yster". *Dagens Samhälle*. Debattartikel. 2012-11-26.
- Wikstrand, Måns 2013a. "Höstbudgeten utlöser strid om utjämnningen - Miljardstöd till gynnade kommuner möter hård kritik". *Dagens Samhälle*. Nyhetsartikel. 2013-08-29.
- Wikstrand, Måns 2013b. "Stockholmskommuner i strid om utjämningsmiljarderna". *Dagens Samhälle*. Nyhetsartikel. 2013-03-14.
- Wrede, Magnus, 2012. "Jägaren som älskar storstadsdjungeln". *Dagens Samhälle*. Reportage. 2012-06-07.
- Åberg, Erik, 2013. "Glesbygden kan dö om 60 år". *Dagens Nyheter*. Nyhetsartikel. 2013-03-19. [Elektronisk] <http://www.dn.se/nyheter/sverige/glesbygden-kan-do-om-60-ar/>. Hämtdatum: 2014-03-14.
- Örstadius, Kristoffer 2012. "Glesbygden töms på folk i allt snabbare takt". *Dagens Nyheter*. Nyhetsartikel. 2012-01-18.
- Örstadius, Kristoffer 2014. "Nu flyttar fler till än från landsbygden". *Dagens Nyheter*. Nyhetsartikel. 2014-02-25. [Elektronisk] <http://www.dn.se/ekonomi/nu-flyttar-fler-till-an-fran-glesbygden/>. Hämtdatum: 2014-03-15.